

Problém androgyna

Stávání se člověka vlastním bytostným Já*, kterému je u C. G. Junga při-kládán tak ústřední význam, a vývojová tendence člověka dospět ke své identitě a celosti se nestaly objektem všeobecné pozornosti teprve s objevením nevědomé animy v muži nebo anima v ženě. V míře, v jaké mělo lidstvo ještě bezprostřední přístup k duchovně-duševní realitě, bylo také s to říci něco o mystériu člověka, a to znamená o polaritě a jednotě mužství a ženství. O „vědění“ v dnešním smyslu nemůže být řeč už proto, že této schopnosti se člověk musel teprve krok za krokem učit. Toto říkání a sdělování se proto dělo - v souladu s příslušným stavem vědomí - obraznou řečí. Jedná se o archetypický obraz androgyna, popř. hermafrodita, kterého jako mytologickou postavu nelze v žádném případě zaměňovat za sexuální abnormálnosti, „mezistupně“ a podobně, jak je zná sexuální patologie. Androgynem se tak v duchovědné oblasti rozumí onen obraz člověka, který lze získat ze zpětného pohledu na mytické tradice, kdy lidská bytost ještě nebyla rozdělena na dvě pohlaví, ale představovala se v nepohlavní či nadpohlavní celosti. Se vzpomínkou na takovýto stav se lze setkat nejen v prostoru asijských náboženství, řecké kultury (připomeňme si Platónův dialog *Symposion*), egyptské kultury, u Germánů atd. Samotný příběh stvoření první knihy Mojžíšovy (kap. 1,27) se dotýká tohoto tajemství, třebaže je to teologií, pochopitelně především teologickou antropologií, energicky popíráno. Naproti tomu nelze popřít, že ono sporné místo v Genezi („muže a ženu je stvořil“**) doznalo v před- a mimorabínském pozdním židovství, též u rabinů samotných, u Filóna z Alexandrie, v talmudu, v kabale, samozřejmě v gnózi androgynického výkladu.

Avšak ani na křesťanské straně nedokázalo zjevné „oficiální potlačení“, jak to nazývá Ernst Benz, zabránit tomu, aby myšlenka androgynního obrazu člověka našla četné zastánce a interprety. K těm nejdůležitějším patří významný a vlivný protestantský mystik Jakob Bohme, který rozvinul přímo „anthroposophia“, moudrost o člověku. Musíme zde uvést anglické böhmeovce 17. století, kteří svým působením zase zasahovali na kontinent. Böhmeho žáky jsou oba velcí švábští teosofové Friedrich Christoph Oetinger a Michael Hahn, který se stal duchovním vůdcem po něm nazvané obce. Díky spisům francouzského mystika Louise Claude de Saint Martin,

* resp. v nejungovské české terminologii *stávání se člověka sebou samým, zrod sebe sama*; v něm. orig. *Selbstverdung* - pozn. překl.

přeloženým mimo jiné Matthiasem Claudiem, byl Bohme nově „objeven“ v Německu za doby romantiky a myšlenka androgyna byla znovu přijata. Zde můžeme vedle řady dalších uvést jméno Franze von Baaders. Prostřednictvím obou ruských myslitelů Vladimíra Solovjova a Nikolaje Berdjajeva bylo toto prastaré vědění vneseno až do přítomnosti. Zapomenout nesmíme ani na rosikrucíánsko-alchymistické souvislosti. Ty není možné správně pochopit, nevezme-li se za jejich základ androgynní, celostní obraz člověka. Především v díle C. G. Junga působí toto pravědění až do našich dní, třebaže ne ve smyslu pouhého pokračování starých tradic, ale spíše jako pomůcka pro pochopení. Oč se nakonec jedná, vyslovil Jungem často citovaný parcelsovský lékař Gerhard Dorn (Dorneus) programově takto:

v německém překladu Bible jako *Männlich-weiblich schuf er sie*, tzn. doslova *mužsko-žensky*, resp. *mužsko-ženské je stvořil* - pozn. překl. *Transmutemini in vivos lapides philosophicos!*.

Přeměňte se sami na živé filosofické kameny!
(to znamená na kámen mudrců).

Neboť:

*Ex alio numquam unum facies quod quaeris, nisi prius
ex te ipso fias unum.*

*Z jiného neučiníš nikdy to jedno, co hledáš, dokud se
sám nejprve nestaneš jedním.*

V anthroposofii Rudolfa Steinera je myšlenka androgyna součástí procesu zrodu člověka. Na celé řadě míst - nikde systematicky nebo ucelene - Steiner zaujal k problému androgyna stanovisko. Načrtneme-li si několika tahy Steinerovy názory, vznikne následující obraz: Opět je to vývoj lidstva, v jehož rámci lze onen postupný zrod pozorovat. Na určitém stupni (Steiner počítá dokonce s planetárními vtěleními) dochází k rozštěpení lidské celosti na dvojnost pohlaví. Co bylo na raném stupni obsaženo v jedné osobě, rozdělilo se od té doby na dvě individua. Tato „individualizace“ se nakonec udála ve službách postupujícího vývoje vědomí a vytvoření lidského Já. Protože Steiner myslí v těch nejširších souvislostech, získává oddělení

pohlaví ráz epizody, neboť Steinerův pohled se neobrací jen nazpět k mytickému obrazu pračlověka, ale míří zároveň do nejvzdálenější budoucnosti lidstva. V podstatě je již Já pečetním otiskem nadpohlavní celistvosti a tím lidství v člověku. Postupující vývoj lidstva procitlého k vědomí Já vede k androgynickému obrazu budoucnosti člověka. Jedná se o vývoj, který probíhá velmi pomalu. Výsledek, pro nějž existuje mnoho (též biblických) poukazů, popisuje Steiner takto: „Mužská duše v ženském těle a ženská duše v mužském těle se obě stanou opět dvojpohlavní skrze *oplodnění duchem*. Tak jsou muž a žena ve vnější podobě různí; v nitru se u obou spojí duševní jednostrannost k harmonické *celosti*.“ Bezpochyby se zde, stejně jako u dalších příslušných dokladových míst z přednáškového díla, jedná o obtížnou látku, jejíž interpretace ponechává ještě mnoho otázek otevřených. Snad tedy postačí poznámka, že se podobně jako u Junga jedná o duchovně-duševní děj zcelistvení. Tento cíl však není pojímán jen v konkrétním užším smyslu antropologický, tedy jen se zřetelem na individuaci uskutečňující se v jednom lidském životě. Steiner obrací svůj pohled mnohem spíše na dálné obzory lidstva, takže je nasnadě spojitost s apokalyptickými výroky Bible vztahujícími se ke skonání světů.

Gerhard Wehr